

JULIUSZ
KYDRYŃSKI

MAŁY
SKOWNIK
TEATRU
XX
WIEKU

E

EFEKT — (z łac.) — skutek, wynik, wrażenie wywołane czymkolwiek. W przedstawieniu teatralnym spotykamy się stale z jakimiś efektami. Należą do nich np. zachód słońca, wywołany grą świateł reflektorów (efekty świetlne), wszelkie odgłosy, np. strzał, grzmot itp. (efekty dźwiękowe), a także inne „sztuczki”. W teatrze istnieje zazwyczaj specjalista „od efektów”. Najczęściej bywa nim rekwizytor (zob.).

EGZEMPLARZ — pojęcie „egzemplarz teatralnego” ma pewne specjalne znaczenie. Zanim wynalaziono maszynę do pisania, sztuki w teatrach przepisywano ręcznie. Obecnie przepisuje się je na maszynie, przy czym jeden egzemplarz otrzymuje reżyser, drugi inspicjent, trzeci sufler. Podczas pracy nad sztuką, w egzemplarzu zaznacza się wszelkie zmia-

ny sytuacji scenicznych, a także notuje się najrozmaitsze uwagi specjalne, dotyczące przedstawienia. Zwłaszcza notatki reżyserskie objętościowo przerastają nieraz sam tekst sztuki. Niektórzy wybitni reżyserowie uznali za stosowne wydać drukami swoje „egzemplarze” (Dullin, Barrault).

EICHLERÓWNA Irena — jedna z największych artystek naszej sceny. Począwszy od pisu szkoły dramatycznej, na którym grała Ballardynę, każdy jej występ sceniczny był najważniejszym wydarzeniem artystycznym. Przed wojną odgłosiła wielkie sukcesy w specjalnie dla niej napisanej sztuce J. Tepy „Fräulein Doktor”. Ponadto stworzyła wiele znakomitych kreacji, z których najgłośniejsze: „Salome” z tragedii Wilde’a, Judyta w sztuce Giraudoux, Szilmana w „Cydzie” i Elżbieta w „Szaleństwie” Peyret de Chapuis. Podczas wojny grała Smugoniową w „Przepióreczce” Zeromskiego w polskim teatrze w Paryżu. Na-

(Marie Stuart) 1955r.

stępnie występowała w Rio de Janeiro, gdzie grała w języku portugalskim (tak!) w sztukach brazylijskich. Prasa południowo-amerykańska potwierdziła sukcesy Eichlerówny, szeroko omawiając krescje „polskiej Duse”. W r. 1947 artystka wróciła do kraju. Z dziesięciu ról, jakie grała w Polsce po wojnie, w historii naszego teatru pozostaną na zawsze zwłaszcza następujące jej kreacje: Fedra Racine’a, Pani Warren w sztuce Shaw’a, Maria w „Lekkomyślnej siostrze”, Hanka w „Pani Dulskiej”, wreszcie Kamila Perichole w „Karocy” Merimee’a i „Maria Stuart” Schillera. Już samo wyliczenie tych ról świadczy o rozpiętości talentu. Eichlerówna jest jednak

Irena Eichlerówna w roli Elżbiety w „Szaleństwie” Peyret de Chapuis

przede wszystkim wielką tragiczką, dysponującą wspaniałym głosem, pełną rzadko spotykanego na naszych scenach temperamentu. Grała też w kilku filmach. Laureatka nagrody państwowej, odznaczona Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

EKIPA aktorska — zespół aktorski.

EKSPEERYMENT — (z łac.) dosłownie znaczy: próba, doświadczenie. Eksperyment w teatrze jest próbą znalezienia nowego wyrazu tak dla myśli autora, jak i pomysłu inscenizatora wzgl. reżysera. Stąd pojęcie teatru eksperymentalnego pod wieloma względami łączy się z pojęciem teatru awangardowego (zob.). Często jednak zdarzało się, że teatr uprawiał eksperyment dla samego eksperymentu, co oczywiście poza czysto formalnym „udziwianiem” tego czy innego spektaklu, nie przyczyniało się wcale do ogólnego rozwoju sztuki scenicznej. Do rzędu takich eksperymentów należał np. pomysł wystawienia „Hamleta” w strojach współczesnych (we frakach) itp.

EKSPOZYCJA — (z łac.) dosłownie znaczy: ukazanie, wyłożenie czegoś. Jest to ta część sztuki dramatycznej, która ujawnia zawiązki akcji i przygotowuje jej rozwój (zob. dramat).

EKSPRESJA — (z łac.) znaczy: wyrażanie czegoś. W teatrze oznacza nie tylko sposób, w jaki aktor wyraża swą grą

pewne idee czy uczucia, lecz także środki, jakimi do tego samego celu dąży inscenizator wzgl. reżyser. W pierwszych latach naszego stulecia zaporował w sztuce prąd zwany **EKSPRESJONIZMEM**, który wywarł poważny wpływ także i na teatr. Teatr ekspresjonistyczny rozwinął się najsilniej w Niemczech, przenikając stąd do Francji, a także wywierając swój wpływ na niektórych reżyserów rosyjskich. Wiele cech teatru ekspresjonistycznego posiadał również słynny teatr żydowski „Habima” (zob.). Ekspresjonizm w teatrze polegał na dążeniu do jak najbardziej niejasnego wyrażenia przeżyć psychicznych bohatera dramatu, centralnej postaci sztuki. Dla osiągnięcia tego celu używano wszelkich możliwych chwytów formalnych (specjalne oprowanie światłem, deformacja przedmiotów znajdujących się na scenie itp.). Kierunek ekspresjonistyczny w teatrze wygasł po pierwszej wojnie światowej, mniej więcej w r. 1924, jednak do dziś napotkac można jego echa w działalności niektórych scen awangardowych (zwłaszcza francuskich).

EKSTAZA — jest to stan psychiczny, wyrażający najwyższy stopień doznania emocjonalnego (np. zachwyty). Niektórzy ludzie teatru (np. Barrault) uważają, że głównym zadaniem sztuki scenicznej jest wywołanie zbiorowej ekstazy u widzów.

ELEKTRA — bohaterka mitu greckiego, siostra Orestesa, którą remu pomogła pomścić śmiercie ojca na matce, Kлитеstrze. Tytułowa postać słynnej tra-